

3. Дистанційна форма навчання в післядипломній освіті: реалії та перспективи / [М. В. Гребеник, О. М. Масик, Н. І. Ярема, Т. Б. Лазарчук] // Медична освіта. – 2011. – № 3. – С. 15 – 19.
4. Дистанційне навчання в системі медичної освіти / В. М. Омелянчик, Г. І. Бессараб, Н. П. Жернова [та ін.] // Медична освіта. – 2017. – № 4. – С. 85 – 89.
5. Машейко І. В. Роль інформаційних технологій у викладанні дисциплін студентам вищих медичних навчальних медичних закладів / Г. Б. Пелешенко, А. М. Машейко // Медична освіта. – 2017. – № 1. – С. 23 – 26.

УДК 811.161.2'367.332+821.162.1'05-3.09

Гандзюк О. М., Гандзюк Б. В.

**Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк
СЕМАНТИКО-МОРФОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА НЕУЗГОДЖЕНОГО
ОЗНАЧЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ЕЛІЗИ ОЖЕШКО «НАД
НІМАНОМ»**

Стаття стосується семантико-морфологічної специфіки неузгодженого означення в перекладі роману Елізи Ожешко «Над Німаном». Названі частини мови, які відіграють роль неузгодженого означення. Це в першу чергу іменники. Вони мають форму родового, знахідного, орудного та місцевого відмінка. Подані імена вчених, які працюють над проблемою дослідження. У статті зроблений висновок про те, що в романі Елізи Ожешко «Над Німаном» у ролі неузгодженого означення найчастіше представлено форми іменника в родовому відмінку без прийменника та в орудному відмінку. Зокрема іменникові форми родового відмінка без прийменника найчастіше мають значення джерела звуку. Інфінітив як неузгоджене означення не часто репрезентований у романі. Прислівник ужитий у функції неузгодженого означення в романі найрідше.

Ключові слова: синтаксис, речення, члени речення, означення, неузгоджене означення.

The article deals with the semantic-morphological specification of the uncoordinated attribute in the translation of the novel by Eliza Ozeshko «Over Niman». The function of an uncoordinated attribute is characteristic of nouns are considered. These are nouns in the genitive case, accusative case, instrumental case and locative case. An uncoordinated attribute are also expressed by infinitives and adverbs. The names of scientists involved in the problem of the semantic-morphological specification of the uncoordinated attribute are given in this article. The article concludes that in the novel by Eliza Ozeshko «Over Niman» uncoordinated attribute often represents the forms of the noun in the generic case without preposition and in the instrumental case are underlined. In particular, the noun forms of generic case without a preposition often represent a sound source. Infinitive as the uncoordinated attribute is not often represented in the novel. The adverb is most rarely used in the novel as the uncoordinated attribute.

Key words: syntax, sentences, part of the sentence, attribute, uncoordinated attribute.

Статья касается семантико-морфологической специфики несогласованного определения в переводе романа Элизы Ожешко «Над Неманом». Названы части речи, которое играют роль неопределенного определения. Это, в первую очередь, имена существительные. Они использованы в родительном, винительном, творительном и предложном падежах. Представлены имена ученых, которые работают над проблемой исследования. В статье сделан вывод о том, что в

романе Елізи Ожешко «Над Неманом» найбільше частими являються форми імені суцільного в родительному падежі без предлога. В частности, ці форми родительного падежа без предлога частіше за все мають значення джерела звуку. Інфінітив в функції несогласованого визначення не часто репрезентований в романі. Нареччя як несогласоване визначення використано в романі рідше за все.

Ключеві слова: синтаксис, речення, члени речення, визначення, невизначене визначення.

Неузгоджені означення становлять продуктивний клас речених конструкцій. «Семантика означення у відмінкових та прийменниково-відмінкових формах розвинулась на ґрунті об'єктних та обставинних значень семантично вихідних первинних синтаксичних конструкцій [2, с. 168]. Узгоджене означення досліджували багато лінгвістів [1], [2], [3], [4].

Оскільки кожен письменник по-різному вживає узгоджені означення, тема нашого дослідження актуальна. Мета роботи полягає в дослідженні семантико-морфологічної специфіки узгодженого означення, використаного в перекладі роману Елізи Ожешко «Над Неманом» (К.: Вид-во художньої літератури, 1981. – 501 с.). Завдання роботи: 1) виявити в тексті твору Елізи Ожешко узгоджені означення; 2) проаналізувати їхню лексико-морфологічну специфіку.

Найпоширенішими у творі є узгоджені означення, репрезентовані іменниковими формами. Серед відмінків іменника, які беруть участь у його оформленні, найбільшою кількістю значень характеризується родовий відмінок без прийменника. У романі Елізи Ожешко йому властива така семантика, як: джерело звуку: ... *радість і золота свобода хорами птахів, бджіл, джмелів та іншої комахи виспівували в гарячому повітрі над рівниною...* (с. 22); *Часом це були гамірні і крикливі розмови, часом плач немовлят...* (с. 23); *У цей час за жінками почулося торохкотіння підводи...* (с. 28); *В цей час десь знизу почулися сплески води і протяжне, басовите погукування* (с. 45); ... *з шумом змішувався фуркіт пташиних крил* (с. 47); *Тріцання вогню, стук сокири, плюскотіння води, голос дівок з кухні долинали сюди через вузькі сіни з другої половини будинку* (с. 180); *Все голоснішим ставав шелест колосся під руками жниць...* (с. 232);

– розташування: *Голос співака віддалявся й віддалявся в глибину лісу і все стихав...* (с. 57);

– час: *У пору жнив земля на цій широкій рівнині здавалася золотою основою...* (с. 222);

– угруповання: *Невдовзі на ганку зібрався гурт людей...* (с. 53); *Вони саме підійшли до чималої групи слив...* (с. 130)

– матеріальне забезпечення: *Та мені хотілося б знати щось про поміщиків середньої руки...* (с. 47);

– речовина: – *Тереню, дай мені трохи води і порошок бромю...* (с. 42); *У такому страху жила вона цілі дні, прокидалася [пані Емілія] серед ночі, вживаючи подвійні дози бромю, лавровишневих крапель і магнезії, полощучи горло розчином різних солей і кори...* (с. 86);

– ландшафт: *Ступали самим краєм поля...* (с. 28);

– конфігурація: ... *високий берег Неману... піщаною стіною виростав із зеленого долу і короною темного бору відділявся від блакитного неба ...* (с. 22); *Подекуди над дахами в спокійному, чистому повітрі легко струмували, ледь-ледь клубочачись, рівні цівки димів...* (с. 22); *За цими смугами диких трав спокійно в*

погожій тиші стояло море добре доглянутих **хлібів** (с. 23); ...їхні [жіночі] голови, затнуті червоними та жовтими хустками, творили над хлібами хороводи живих **півоній і соняшників** (с. 23); ... одна з тих жінок мала в руці пучок **квітів**... (с. 23); ... погляд упав на снопик **квітів**, який Юстина поклала на стіл (с. 190); Пронизаний останніми його променями золотий туман збитої колесами возів та численними людськими ступнями пилюки знову оповив довгий ряд **будівель та городів**, купи велетенських розложистих **дерев**, заплутану мережу **тинків і стежок** (с. 243);

- частина будівлі: Вона взяла в кутку **кімнати** глек і почала з нього наливати воду в миску (с. 55); Граф поволі подався в той кінець **салону**, де була його наречена (с. 90);
- частини рослини: ... кошлаті квіти **бабки** стояли на високих стеблах... (с. 23); Були там буйні лілові лісові дзвіночки, гвоздики, пахучі смолки, листя молодої **папороті**... (с. 25);
- вигляд обличчя: якийсь спогад чи відраза опустили вниз кутики червоних **губів**... (с. 30);
- вигляд: Але й один з тих, чоловік **середнього зросту**, з обличчям, почервонілим, як буряк, і зухвало відстовбурченими вусами, теж розходився (с. 72);
- вік: Загалом ця пана чи сільська дівчина **років двадцяти двох** здавалась уособленням жіночої краси... (с. 25); Був це чоловік **років тридцяти**... (с. 31);
- специфіка буття в соціумі: Бенедикт Корчинський належав до невеликої частини людей **свого покоління**, яким вдалося здобути вищу освіту (с. 57); ... Станіслав Корчинський належав до поміщиків **середньої руки** (с. 59);
- абстрактні поняття: Дух **демократизму** плугом **рівності** переорював суспільну цілину (с. 61); Серйозність, шанобу, вітання та признання в дружбі вона [Юстина] сприйняла за новий спосіб **насміхання** веселого сусіда (с. 213);
- одяг: Ще нижче нагнулась його [Бенедикта] огрубіла шия, а великі вуса так обвисли донизу, що майже торкалися бортів **сурдута** (с. 66); З обтесаної колоди підвелася дівчина, швидко підійшла до сумного, похиленого старого чоловіка і припала устами до широкого рукава його **сіряка** (с. 160).

Родовим відмінком у романі також передана посесивність. Вона має такі значення:

- юридична належність: У дворі **Корчинських** на просторому газоні садиби росли високі, товсті явори... (с. 34); На привітання господаря **дому**, Бенедикта Корчинського, обидва гості швидко посхоплювалися (с. 43);
- фізична належність: Кірлова впізнала карету й коней **Ружиця** (с. 170); Зовсім інакше було в **спальні пані** Емілії (с. 193);
- невід'ємна частина тіла людини чи тварини: В просторих, низьких і добре освітлених сінях стриміли на стінах, мабуть, уже десятки років тому повішені великі роги **лосів та оленів**... (с. 35); ... але тацю з лікерами Кірло перехотив з рук **слуги**... (с. 91)
- родинна належність: Це була пані Емілія Корчинська, уже понад двадцять років дружина **Бенедикта** Корчинського, власника успадкованого від батьків і дідів Корчина (с. 37); – То ця панна, яку ми зустріли їдучи, живе тут... родичка **панів**... (с. 41); ... це була не холера, а лише панна Марта Корчинська з Корчина, **кузина пана** Бенедикта Корчинського ... (с. 27); Станіслав Корчинський, син наполеонівського легіонера, певний час був її [Вільненської академії] вихованцем (с. 58);

- авторська належність: *Колись вона [пані Емілія] в часи таких ускладнень знаходила розраду в музиці Ожельського* (с. 211); *Ці два імені Юстина промовила майже вголос, різким рухом закрила книжку Мюссе і підвелася* (с. 221);
- посесивне порівняння: *Він [Кірло] поклав простягнуту йому справді гарну руку на свою сильну кістляву долоню і з міною ловеласа якийсь час приглядався до неї своїми блискучими, гострими очима* (с. 40) – міною, як у ловеласа.

Родовий відмінок з прийменником як неузгоджене означення вжитий у творі значно рідше, ніж родовий відмінок без прийменника. Він має такі значення:

- угруповання: *... зібралось товариство з чотирьох осіб* (с. 36);
- розташування: *... вікно й двері до сусідніх кімнат були щільно позачинювані...* (с. 36); *Розповіла мені про природу навколо Корчина...* (с. 179);
- походження: *... сама справжня панна із славної родини...* (с. 39);
- відсутність реалії: *... хто ж були саме ті грації, що їх зустріли в полі, а особливо та... без капелюшка і рукавичок?* (с. 39);
- елемент будівлі: *В глибині салону двері до кімнати пані Емілії шумно розчинилися...* (с. 50);
- призначення: *Одна з тих кімнат належала Ігнатієві Ожельському і була водночас спальнею для гостей...* (с. 54); – *Не знаю, відповіла вона [Юстина] і поклала біля люстєрка все потрібне для гоління й розчісування* (с. 55); *Це один хлопець до всього...* (с. 56); – *Я обходжуся без багатьох речей, які є тим самим для душі, що хліб для тіла...* (с. 67); *Щороку він [Бенедикт] засівав двісті моргів збіжжям і травами під випас...* (с. 79); *... стояли гарні кошички і шкатулки з приладдям для вишивання, гаптування, в'язання* (с. 36);
- матеріал: *Перший з тих двох чоловіків був одягнений у куртку з грубого сукна...* (с. 57);
- джерело виникнення почуття: *А, може, він ще прагнув, щоб його сини пізнали ту радість від науки, товариства...* (с. 59);
- частина предмета: *Ружиць нервовим рухом смикнув шнурочок від пенсне...* (с. 87);
- місце: – *Аякже! – відгукнувся хлопець з фури* (с. 224); *Він [Анзельм] сів на лавці біля печі...* (с. 247);
- матеріал: *Чоловік був босий, в сорочці й штанях з грубого гребінного полотна...* (с. 226).

Уживання знахідного відмінка для представлення неузгодженого означення в романі поодинокі. Іменник при цьому вказує на:

кількість: *... менше ніж за чверть години стіл на десять персон був уже накритий і все до обіду приготовано* (с. 48);

обмеження... *з'явився Кірло, регочучи і тягнучи за собою якогось дуже смішного на вигляд чоловіка* (с. 50);

зміст інформації: *... мусить турбувати його [Корчинського] нагадуванням про борг...* (с. 197);

специфіку гри: *На ганку вже розставлено столи для гри в карти, але гурт поважних панів за гру ще не сів* (с. 93).

Еліза Ожешко досить часто послуговується орудним відмінком, який виконує в реченні роль неузгодженого означення. Орудний відмінок має тут такі значення: наповнення, як:

- специфіка ландшафту: *З одного краю видноколу здіймалися невисокі гори з темно-зеленими бориками й гаями на них...* (с. 22);
- загальний вигляд людини: *Жінка з хусткою була не надто висока...* (с. 24); *Про жінку з квітами важко було сказати одразу...* (с. 24);
- частина тіла: Це обличчя було мале, худе, округле, з темною, майже бронзовою, шкірою... (с. 24); ... *а її довгі руки з чорними, худими кистями розгойдувалися біля її боків...* (с. 24); ... *його обличчя [Бенедикта Корчинського] з правильними і ніжними рисами...* (с. 43); *Тепер велика дівчина з голубими очима й широко усміхненим ротом змушена була перейти Янові дорогу...* (с. 121);
- специфіка будівлі: ... *стояв теж дерев'яний, небілений, низький, гарно обвитий диким виноградом будинок з чималим ганком і довгим рядом зроблених у напівготичному стилі вікон* (с. 34); ... *і нові кам'яні стовпи між дерев'яними стінами* (с. 34); ... *Юстина провела батька на горішню частину дому, де посеред обширного горішця був вузький коридор з двома кімнатами навпроти* (с. 54);
- розташування: *туалетний столик за ширмами з білого мусліну виблискував кришталеvim та порцеляновим дрібничками...* (с. 36); *Дорогою між вільшаником та городами швидко котилася і вже повертала до розчинених воріт, виблискуючи стеклами та посрібленими обводами, запряжена гарною четвернею карета* (с. 170);
- особливість одягу: ... *якби також не гострі лопатки, що в двох місцях випиналися з-під старомодної мантильї з довгими кінцями....* (с. 24); *Крім цієї мантильї з полотняним коміром на ній була ще чорна спідниця...* (с. 24);
- начинка: *Тьотя Марта дала мені багато-багато і тістечка з малиною пекла, але вони ще не впеклися* (с. 75);
- наповнення ємкості: *Поруч таці з лікерами опинився насамперед той товстий, схожий на веселого гастронома поміщик...* (с. 91); *дівчинка квапливо поставила відра з водою на ганку* (с. 132); *Тереса спочатку зовсім розгубилася; бігаючи від туалету до шафи, розбила флакон з духами і пляшечку з ліками...* (с. 194).

Репрезентація неузгодженого означення іменниковою формою місцевого відмінка в романі часте явище. Зокрема, семантика цього відмінка відтворює такі реалії як:

- специфіка і частини тіла чи обличчя: *Її сірі очі на сміливому обличчі зараз здавалися майже чорними і метали в обличчя Кірла полум'я гніву* (с. 51); *Стара панна зненацька спинилася посеред дороги, схожа на високий стовп в надітим зверху капелюхом і з двома великими ногами в барвистих туфлях* (с. 34); ... *а свої ніжки в елегантному взутті вона [пані Емілія] витягла на низенький ослінчик* (с. 65);
- упаковка: ... *взяла [пані Емілія] однією рукою кришталеvu склянку, другою порошок у двох круглих облатках...* (с. 42);
- інструмент: *У цей час із середини будинку, але десь здалеку, наче з-над стелі, почувалася ослаблена відстанню гра на скрипці* (с. 47);
- локалізація: *У цей час за причиненими дверима їдальні почувалося квапливе тупотіння на сходах...* (с. 50); *причиною цього, звичайно, значною мірою була та розмова в альтанці...* (с. 73); *Марта наглядала за тим, як натирав підлоги хлопець-буфетник, поливала вазони на підвіконнях...* (с. 194); *Корчинський гукнув з ганку хлопцеві на стайні...* (с. 205); *кинула [Юстина] на гурт дівчат у*

- возі свій букет гілок і квітів... (с. 32); Оббивка на стінах так само, як і меблі, колись дорога і красива, тепер постарілась і зблякла... (с. 36);*
- загальний вигляд істоти: *Вродлива тридцятилітня брюнетка в білому капоті сиділа на зручній садовій лаві... (с. 65); ... чоловік у чоботах з довгими халявами та в полотняному сурдуті повернув до неї [пані Емілії] обличчя... (с. 69); ...виступала молоденька, десь років, може, шістнадцяти дівчина і двоє молодших за неї хлопців в учнівській формі (с. 96);*
  - загальний вигляд предмета: *Вони тепер походжали між деревами в яскравих променях сонця... (с. 250);*
  - одяг: *... жінка в темному старому одязі й поношеній хустці на голові (с. 226); ... то тут, то там показувались і зникали барвисті жіночі вбрання, голови в кашкетах, хустках та в коронах кіс... (с. 243).*

Інфінітив як неузгоджене означення використане в романі порівняно рідко: *Чи я не маю права веліти йому? (с. 32); Бенедикт відклав листа під прес-пап'є з думкою сьогодні чи завтра написати Домінікові, згоджуючись з його порадою (с. 75); ... до того ж в останнього у зачісці, у виразі обличчя і в позах була якась наче мрійливість та ніби роблена звичка покрасуватися, що мимоволі нагадувало артиста (с. 86); ... а вираз очей і губів [Корчинського] досить явно свідчив про бажання бути лагідним і догідливим (с.196).*

У структурі роману прислівник як неузгоджене означення вжитий тільки в одній реченнєвій конструкції: *Друга кімната нагорі, не така мала й дуже чиста, з двома ліжками, скромно, але непогано умебльована, вже кілька років була спільним помешканням Марти й Юстини (с. 56).*

У перекладі роману Елізи Ожешко «Над Німаном» у ролі неузгодженого означення найчастіше вжитий родовий відмінок іменника без прийменника. Цим відмінком відтворене значення джерела звуку. Інфінітив у структурі роману заявлений не часто. Найрідше роль неузгодженого означення в романі відіграє прислівник. Дослідження семантико-морфологічної специфіки неузгодженого означення варто продовжити аналізом інших творів Елізи Ожешко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудик П. С. Синтаксис української мови: [підручник] / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк: Дон НУ, 2001. – 662 с.
3. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання: [навч. посібник] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
4. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 408 с.

УДК 378.147+378.661

Гасюк Н. І.

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються основні умови сучасної медико-педагогічної освіти в системі підготовки студентів-медиків. Визначена важливість системно-цілісного підходу до процесу підготовки в медичному виші. Розглянуті основні засади формування готовності майбутніх лікарів до професійної діяльності.